

STRATIGRAFIE

Lenka Vlášková

*principy
archeologické
stratigrafie*

edward harris

Co to je stratigrafie?

- Nauka která se zabývá zkoumáním posloupnosti vrstev jak se ukládali časem. (při procesu archeologizace)
- Používala se prvně v geologii
- Geologie ale pracuje s přirozenými (geologickými) vrstvami
- Archeologie pracuje s kulturními vrstvami, na jejichž vzniku se podílel člověk.

Archeologická stratifikace=Zvrstvení, které je výsledkem převážně lidských aktivit; stratifikace vzniká změnami v charakteru ukládaného materiálu; zahrnuje i stratigrafické jednotky vytvořené jak deponováním, tak odstraňováním materiálu (tj. vrstvy a jámy)

- V archeologii se pracuje s vertikální a horizontální stratografií

Vertikální stratigrafie

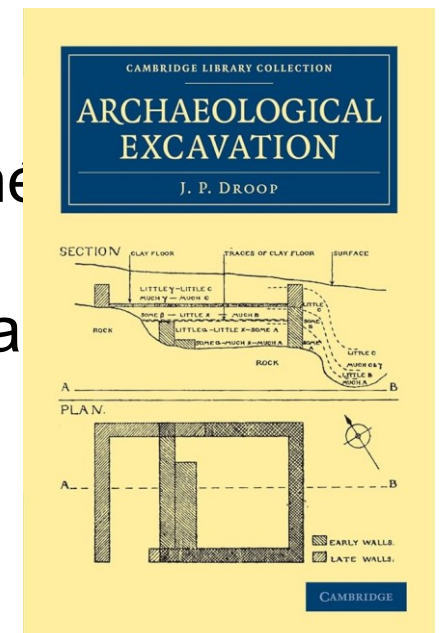
- Pracuje se tedy s kulturními vrstvami a podle nich se také relativně datují objekty nalezené vertikálně nad sebou nebo pod sebou

Horizontální stratigrafie

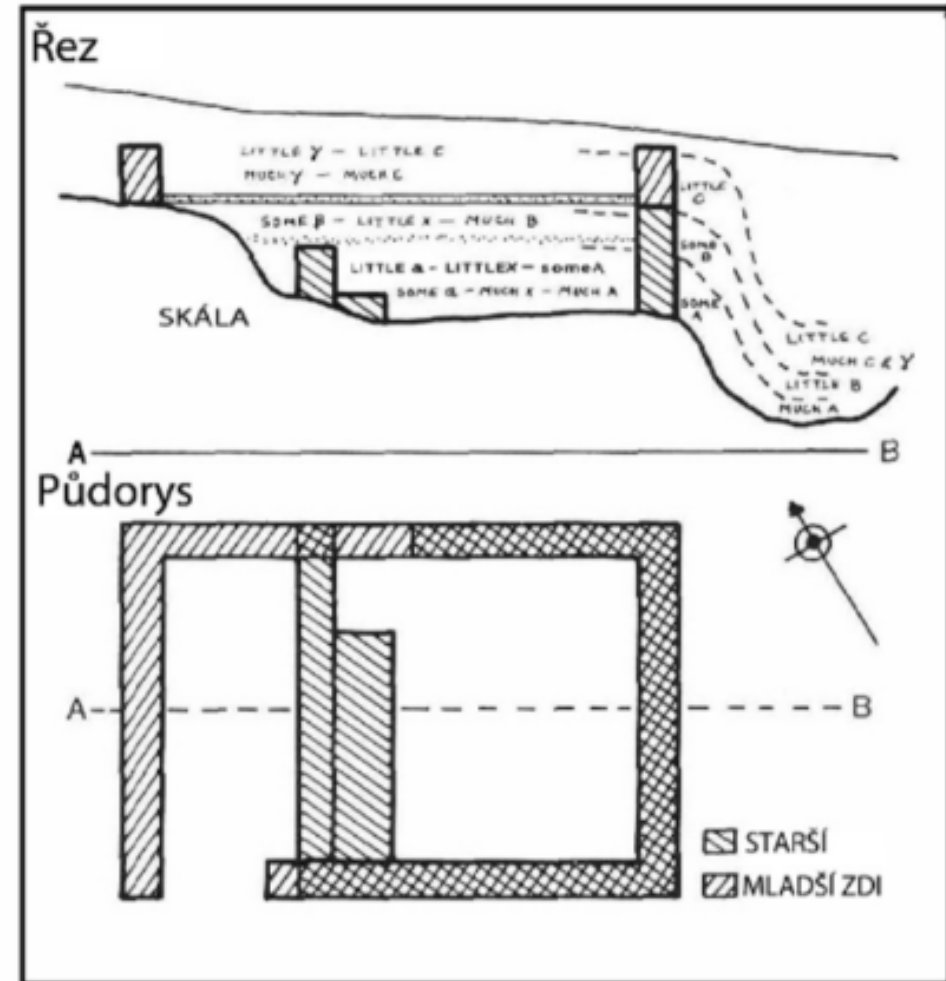
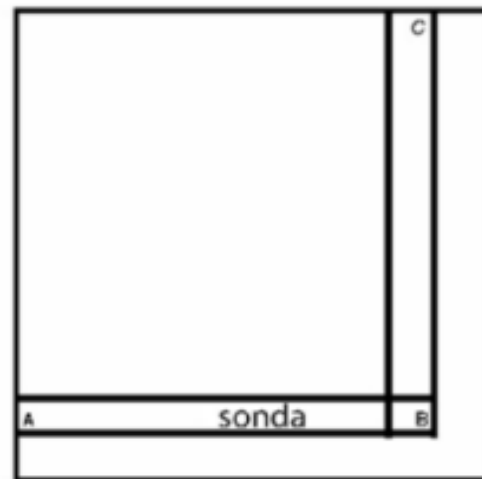
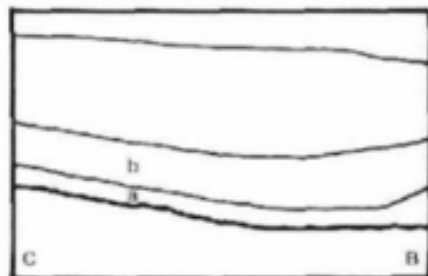
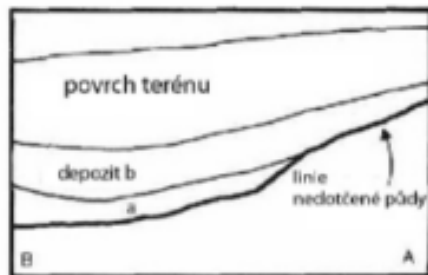
- Co je nalezeno ve stejné vrstvě je pravděpodobně ze stejného období
- + Jde o případy prostorově se rozsáhlých objektů – pohřebiště, sídliště, která byla používána delší dobu
- (někde začala, někde se rozšiřovala a pak někde skončila)
- Na začátku byly nálezy nejstarší a na konci pak nejmladší

První stratigrafické teorie

- Stratigrafie byla prvně používána hlavně geology – 1570 G. Owen
- Za skutečné počátky archeologické stratigrafie lze považovat až období kolem první světové války.
- J. P. Droop publikoval „Archaeological Excavation“
- Kniha obsahuje jeden z prvních pokusů o diagramy zobrazující zjištěnou stratifikaci.
- Ukazuje že je důležité pochopit rozhraní mezi vrstvami, poukazuje i na rozmístění artefaktů v řezech a vysvětluje metodu periodizace zdív.

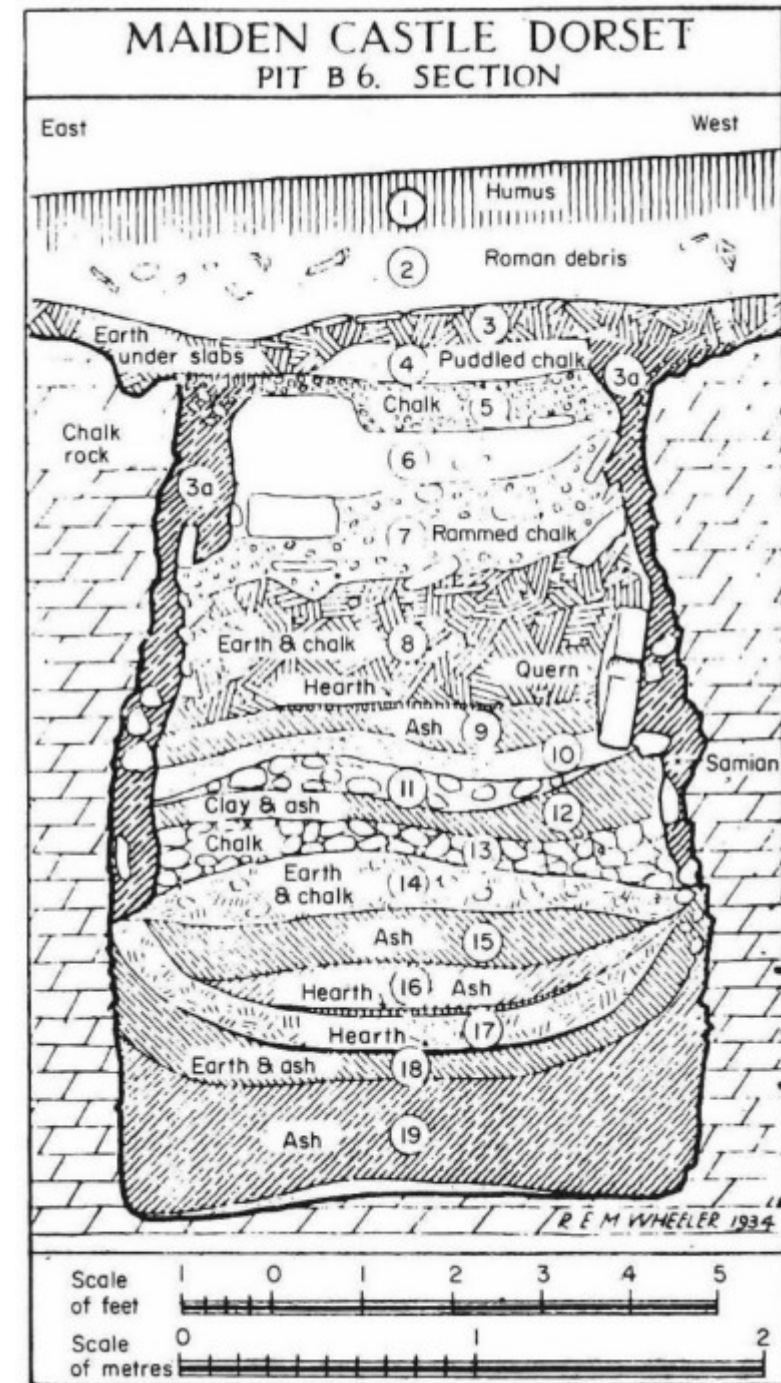
Stratigrafické kresby J. P. Droopa

Škola M. Wheelera a K. Kenyonové

Obohatili stratigrafii o:

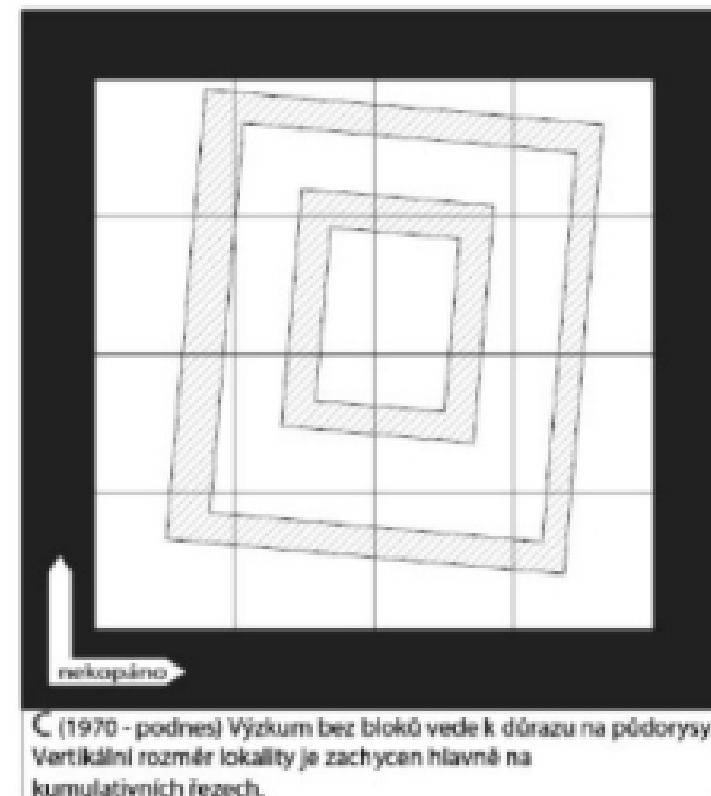
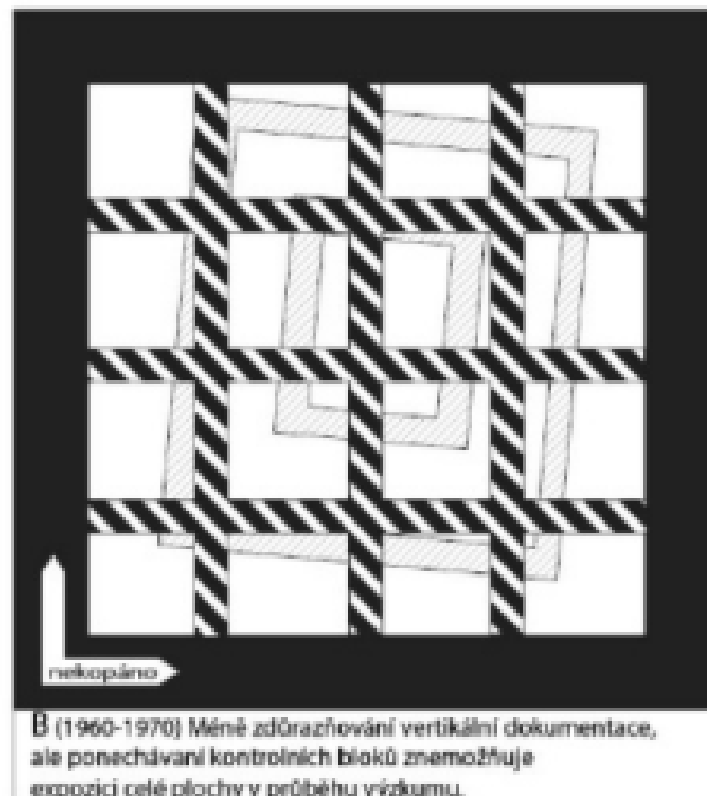
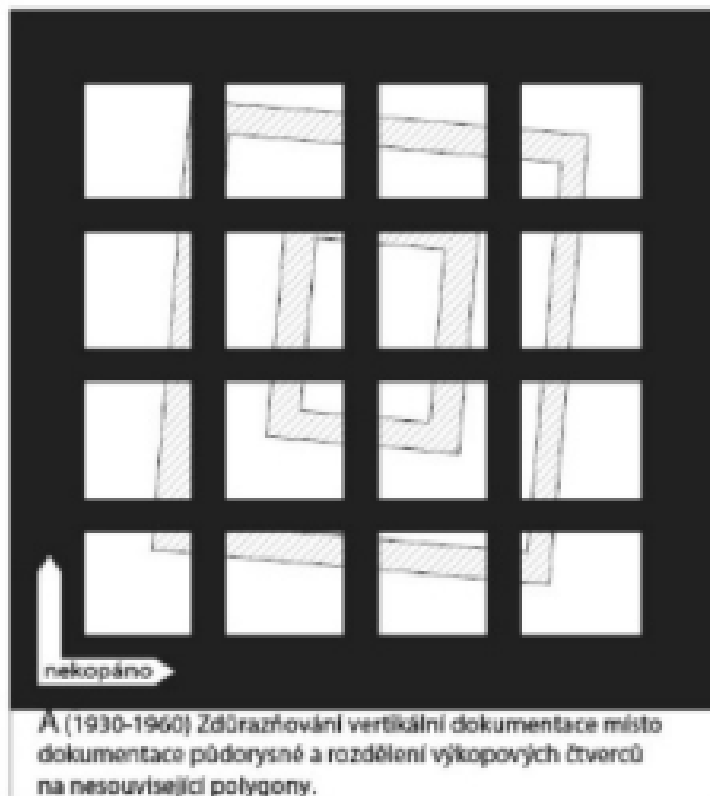
- smysl rozhraní mezi vrstvami
- číslování vrstev s vědomím, že taková indexace umožňuje systematické třídění původu artefaktů.
- Jejich metody kladly velký důraz na dokumentaci řezů, které byly považovány za klíčové při stratigrafické interpretaci lokalit.

Wheelerova kresba řezu z roku 1934 jako jedna z prvních obsahovala i „čísla vrstev“

○Metoda „box grids“

-Metoda exkavace lokality, kdy je celý prostor rozdělen do čtverců oddělených od sebe kontrolními bloky

Koncept stratigrafie v geologii

- Geologická stratifikace je formována cyklickými procesy eroze a kumulace a narůstáním či snižováním terénu až pod úroveň moře.
- Jakmile se usadí, může být vzniklá stratigrafie převrácena, narušena či zcela zničena.

[https://cs.wikipedia.org/wiki/Stratigrafie#/media/Soubor:Quebrada_de_Cafayate,_Salta_\(Argentina\).jpg](https://cs.wikipedia.org/wiki/Stratigrafie#/media/Soubor:Quebrada_de_Cafayate,_Salta_(Argentina).jpg)

Zákony archeologické stratigrafie

1. Pokud vrstva A překrývá vrstvu B, pak se depozit B uložil jako první.
2. Každá úroveň či stratum je mladší než nejmladší artefakt v ní uložený.

(Hume 1975, 68).

Zákon superpozice

- Byl mezi jedinými uznávanými zákony v archeologii
- Je to princip co se používá i v geologii
- **„V rámci souboru vrstev a stykových ploch v původní pozici,
je jedinec výše ložený vždy mladší a níže umístěný vždy starší, přičemž každý z nich musel vzniknout uložením nebo odstraněním předcházejících prvků archeologické stratigrafie.“ –Harris**
- Zákon se dá aplikovat i do stratigrafie bez nálezu

Zákon primární horizontality

- Předpoklad že, formující se strata mají tendenci ukládat se horizontálně. (gravitace)
- **„Každá archeologická vrstva uložena v nesoudržné formě má tendenci deponovat se v horizontální pozici. Strata s ukloněným povrchem se původně taky uložila tímto způsobem, popřípadě jsou deponována v souladu s tvarem předcházející depozice.“ Harris**
- Zákon primární horizontality se vztahuje pouze na strata a proces ukládání depozitů.

Zákon primární kontinuity

- založen na omezeném prostorovém rozsahu depozitů nebo stykových ploch.
- **„Každý archeologický depozit a každá styková plocha v primárním uložení jsou vymezeny prohlubní, kterou zaplňují, popř. pozvolna klínovitě mizí. Pakliže je okraj těchto prvků exponován vertikálně, pak část původní náplně musela být odstraněna, ať už odkopáním či erozí. Pak je třeba hledat kontinuálně pokračující vrstvy za přerušením, příp. je nutno absenci vysvětlit.“ Harris**

Zákon stratigrafické posloupnosti

- Většina archeologických lokalit má složité stratigrafické sekvence, jež jsou důsledkem omezeného rozsahu archeologických strat, přítomnosti stojících struktur a rozhraní.
- **„Prvek archeologické stratifikace zaujímá v rámci stratigrafické sekvence místo mezi starší vrstvou pod a mladší nad sebou, přičemž se všemi těmito vrstvami musí mít fyzický kontakt. Všechny ostatní superpoziční vztahy s dalšími vrstvami jsou nadbytečné.“ Harris**

Harrisova matice - 1973

- Harrisova matice je název listu papíru obsahující síť obdélných polí
- jedná se o formát zobrazující stratigrafické vztahy na lokalitě.
- reprezentuje stratigrafickou sekvenci lokality.
- „Stratigrafická sekvence“ je „pořadí uložených depozitů a stykových ploch vytvořených v čase a na určitém místě“.
- je vytvářena na dle zákonů superpozice, primární horizontality a kontinuity
- Základním principem metody je rozpoznání stratigrafických jednotek a vztahů mezi nimi.

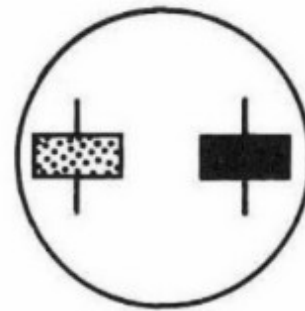

System Harrisových matic rozeznává pouze tři vztahy mezi stratigrafickými jednotkami archeologické stratifikace:

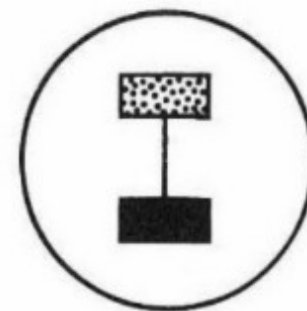
(A) Jednotky nemají žádný přímý vztah

(B) Mají superpoziční vztah

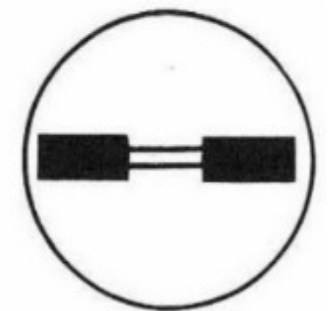
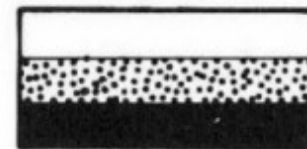
(C) Korelace dvou sekundárně přerušovaných strat (jednotky jsou totožné).

A

B

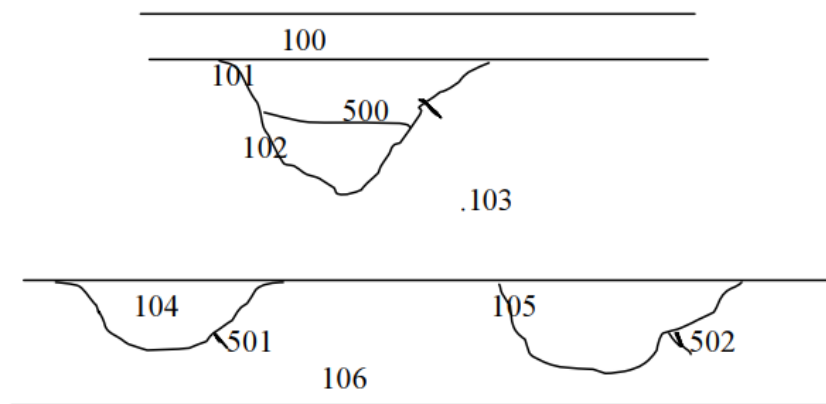
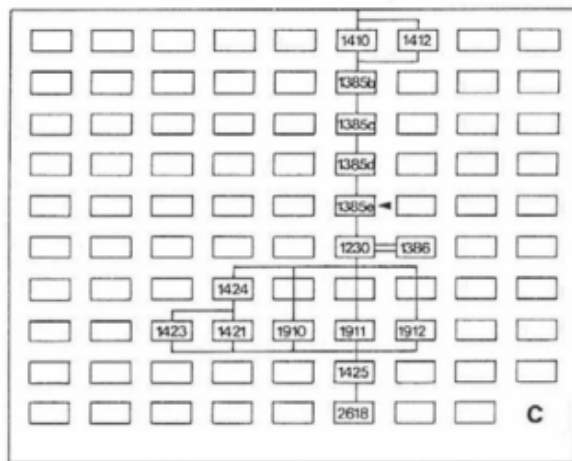
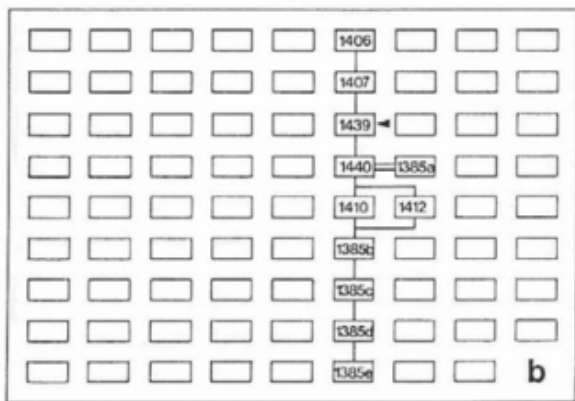

C

[illegible]

					1406			
					1407			
					1439			a

100
101
102
500
103

104
501

105
502

106

Stratigrafické jednotky

1. stykové plochy 0 - 99
2. uloženiny 100 – 399 – archeologické vrstvy a výplně archeologických výkopů
3. pohřby 400 - 499
4. výkopy 500 - 799 – zahloubené jámy (jen jejich tvary)
5. dřevěné konstrukce 800 – 899
6. ostatní, především zděné konstrukce 900 – 999

- Podle Brněnské Archaie

Styková plocha

- =povrch uloženiny, který musí být označen jako samostatná stratigrafická jednotka

„single-contex-planning“

- =dokumentace povrchu každé stratigrafické jednotky
- Touto metodou jsou zaznamenávány podstatné prvky každé stratigrafické jednotky v samostatném plánu; za základ přitom považujeme hraniční kontury, nivelace, přítomnost disturbancí a čísla kontextů;

Základní etapy terénního odkryvu při používání stratigrafie:

1. Geodetická zaměření
2. Skrývka arch. náloží
3. Začistění zkoumané plochy a identifikace stratigrafické jednotky
4. Fotografická a fotogrammetrická dokumentace povrchu identifikované SJ
5. Grafická dokumentace povrchu SJ + nivelace (výškopisné měření)
6. Exkavace SJ
7. Terénní analýza SJ a písemná dokumentace
8. Odebírání movitých archeo. nálezů a vzorků ze SJ a jejich předběžná evidence
9. Základní ošetření a uložení archeo. nálezů a vzorků

Exkavace stratigrafických jednotek

- Postupuje se sledováním dochovaných hranic stratigrafických jednotek
- Předtím se postupovalo podle mechanických vrstev ale to bylo špatně

https://cs.wikipedia.org/wiki/Stratigrafie_%28archeologie%29#/media/Soubor:2_031._Dyrkingsprofil_sjakt_11,_nedste_del._Kv%C3%A5le.jpg

SLOVNÍK POJMŮ ARCHEOLOGICKÉ STRATIGRAFIE

Antropogenní vrstva = Tento typ depozitu byl nepochybně vytvořen a umístěn lidskými aktivitami, a proto může odporovat zákonům přirozené či geologické stratigrafie

Fáze = Seskupení v rámci period i jednotlivých jednotek stratifikace; několik jednotek stratifikace tvoří fázi a několik fází tvoří periodu

Fázování = Obecné pojmenování pro uspořádání stratifikace lokality do stratigrafické sekvence a její rozdělení do fází a period; jiné označení pro periodizaci

Fosilie = Nález přírodního původu jako třeba pylová zrnka pocházející z geologického či archeologického kontextu

Fyzická sekvence = pořadí vrstev tak, jak se objevuje v rámci stratifikace; nesmí být zaměňována za stratigrafickou sekvenci, která je z fyzické odvozena

Horizontální negativ = Obvykle se váže k vertikálním stratigrafickým jednotkám a označuje maximální doposud existující povrch

Infiltrované artefakty = Nálezy, které jsou mladší než vrstva, v níž byly nalezeny; do depozitu se tedy dostaly až poté, co byl sám pohřben jiným; artefakt pochází buďto z mladší vrstvy nebo se na místo nálezu dostal díky různým disturbancím na lokalitě

Korelace = Ztotožnění druhotně rozdělených vrstev, které původně vznikly jako jediný depozit, či negativů; chybějící části byly zpravidla zničeny pozdějšími zásahy

Provenience = Místo, kde byl artefakt vyroben; popř. místo nálezu v rámci stratifikace locality

Přirozená vrstva = Taková vrstva vznikla na archeologických lokalitách geologickými procesy

Metoda kvadrantů = Metoda exkavace hlavně kruhových lokalit či objektů, které se rozdělí do čtyř částí; segmenty se odstraňují alternativně („ob jeden“)

Reziduální nálezy = Nálezy, které jsou starší než zformování depozitu, ve kterém byly nalezeny; artefakty lze „reinterpretovat“ jako pozůstatky disturbancí daného strata

Stojící vrstvy = Zdi či jiné obdobné struktury antropogenního původu

Seznam literatury

- Harris, E. 2014: Principy archeologické stratigrafie. Praha.
- Podborský, V. 2012: Úvod do studia archeologie. Brno
- Kovačik, P. Juchelka, J. a Rataj, P., 2014.: Terénní teorie a praxe II. Opava

Internetové zdroje:

https://www.archaiabrno.org/home_cs/?acc=veda_a_vyzk

<https://archeoconsult.org/wp-content/uploads/>